«فاوست»ی هاوپەیمانی شەیتان

ئامادەکردنی حەسەن مەحموود رەسوڵ

ئەفسون[١] خەونێکی کۆنی مرۆڤە ، کۆنە بەقەدەر ئایینە سەرەتاییەکان ، بگرە بەر لەو ئاینانەش هەر هەبووە . وا زانراوە کە ئەفسون بریتی‌یە لە تقووسێکی ئەوتۆ کە دوورە لە مەسەلەی لاهووت ، بەلاَم ئەفسونیش لاهووتی رەشی خۆی پێچەوانە ، یان دژی هەیە ، خۆ ئەگەر بۆمان هەبوو زاراوەیەکی زۆر هاوچەرخانەی بۆ بەکاربهێنین وەکو ئەوەی بۆمان بەکارهێنا لە ناو ئەو قسانەمان بۆ بابەتێکی ئێجگار کۆنی وەك ئەفسون ، ئەوە دەتوانین بڵێین کە ئەفسون (دژ – پەرستن)ە ، بگرە جۆرە یاخی‌بوونێکی ئەهریمەنانەو ئاژاوەیەکی رۆحی‌یە .

ئەقڵی مرۆڤایەتی هەر لە سەرەتای سەرهەڵدانیەوە هەوڵی داوە رێگەیەك بدۆزێتەوە بۆ قووتاربوون لە ژیانی سەر زەمینی ، کە بتوانێت بەهۆیەوە بەرەنگاری مەترسیە نادیارەکان ببێتەوەو دڵنیایی‌و ئاسایش بەژیانی ببەخشێت . هەروەها ویستوێتی رێگایەك بدۆزێتەوە بۆ تێکەڵ بوون‌و گونجان لەگەڵ جیهان‌و هێزە نادیارەکاندا تا جۆرە مانایەك بە ژیانی ببەخشێت‌و (ئامانج)ێك لە ژیان‌دا دروست بکات بۆ بەرەنگاربوونەوەی مردن ، سەرەتای ئەم رەنجەش بەم پرسیارانە دەست پێ‌بکات : ئەم جیهانەی دەورو پشتی من چی‌یە ؟ چۆن دەتوانم خۆم لە مەترسیەکانی بپارێزم ؟

چۆن دەتوانم سات‌و سەودا لەگەڵ ئەو هێزانەدا بکەم کە هەموو ساتێك بەمردن‌و ترساندن روو بەرووم دەبنەوەو هەر ساتەی تەڵەی خراپەکاریەکم بۆ دەنێنەوە ؟ چۆن بزانم دەبێ چی بکەم ؟ .

لە مناڵێتی بیری مرۆڤایەتی‌دا ، پێش ئەوەی بگاتە ئاستی بیرکردنەوەی ئایینی‌ی ، پەنای دەبردە بەر ئەفسون بۆ خۆ دەربازکردن‌و لێکدانەوەی جیهان‌و هەوڵی دەدا بزانێ‌و لە رێگەی ئەفسونەوە ئیشی خۆی مەیسەربکات . . .) پەیوەندی بکات بەهێزە سروشتیە شاردراوەکانەوەو لە زیان‌و خراپەکاریەکانیان خۆی بە دوور بگرێ‌و خۆی لە خراپەکاریی هاوچەشنەکانیش رزگار بکات .

لە دێر زەمانەوە ئەو ئەقڵە ئەقڵێکی کۆمەکییانە بووە ، تا کە کەس هەمیشە نێچیرێکی بەردەست‌و ئاسان بووە ، تاقە رێگایەکی لە بەردەما بووبێت باوەشی کۆمەڵ ، یان تیرە ، یان ئەشکەوتی تیرەو بۆچوونەکانی بووە واتە ئەو ئەقڵە کۆمەکییەی کە بە ئەفسون روو بەروی جیهان بۆوە ، ئینجا شێوەیەکی پێشکەوتوتری وەرگرت ئەویش شێوەی ئایینی‌ی سەرەتایی بوو کە بەهۆیەوە توانرا سات‌و سەودا لەگەڵ هێزە شارراوەکان بەشێوەی تازەی پەرستن‌و گیان فیداکردن‌و تقووس‌و لاهووت‌و پێش‌بینی کەران‌و ئەوانەی کەشف‌و کەرامەتیان دەنواند بەتایبەتی گیان بەخش‌کەرەکانیان ، دەستیان کرد بە قوربانی پێشکەش کردن هەر لە رووەکەوە تا ئاژەڵ و تا ئادەمیزاد ، و سازکردنی‌تقووسی وا. کەببێتە مایەی رەزامەندی هێزە شارراوەکان وپەیوەندی دۆستانەیان‌و دەسکەوتنی هەندێك زانیاری‌و پاراستنیان لەلایەن ئەوانەوە .

بەم جۆرە ئایین لەشێوە سەرەتایی‌یەکەیدا بەهۆی ئەفسونەوە

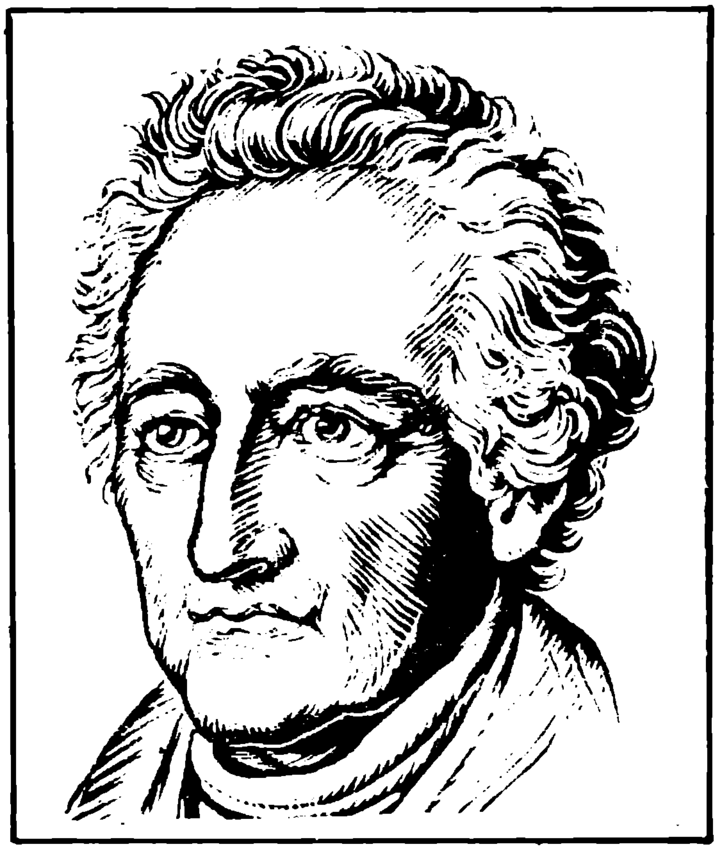

هاتە ناو ناوان‌و پەرەی سەند ئەگەر نەڵێین لە دوایدا بەتەواوی کردییە بەشێ لەخۆی . لەسەرەتادا مرۆڤ لەژێر باری قورسی‌ی جیهان‌و تەنگ‌و چەڵەمەکانیدا کە لەگشت لایەکەوە ئابلۆقەیان دابوو دەینالاند ، هەستی کرد شەڕو توندو تیژی نواندن کە مردن ترۆپك‌و دواوێستگەی هەردووکیانە و لە ڕەگی جیهاندا حەشار دراون ، هەستیشی بەبێ دەسەلاتی کرد لە بەرەنگار بوونەوەی

ئەو جیهانەی کە بۆی دەرکەوت کە هیچی دەربارە نازانێ هەر وەك هیچ دەربارەی خۆیشی نازانێ ، گیانە چەپەڵ‌و ئەهریمەنەکانی ئەهێنایە بەرچاوی خۆی‌و دەیخوڵقاندن پێش ئەوەی خەون بە بت‌و خواوەندە خوێناویەکانی‌یەوە ببینێ . بەئەفسونیش سات‌و سەودای لەگەڵ ئەهریمەنەکانی خۆی دەکرد بۆ ئەوەی ڕازییان بکات‌و چیتر ئازاری نەدەن .

کاتێ ئایین بەدەرکەوت ، لەنێوان ئەفسون‌و ئایین‌دا پەیوەندی‌یەکی بەیەکاچووی ناو یەك منداڵادان لە نێوانیاندا هەبوو ، هێندەی پێ نەچوو لەگەڵ پەرەسەندنی بیری ئایینی گۆڕا بە مل‌ملانێ‌و دووبەرەکی‌یەکی نزیك‌و بەرەکانی‌یەکی بێ کۆتایی نایەوە ، سەیریش نیە چونکە ئەفسون‌و ئاین دوو هەڵوێستی دژبەیەکی یەك قۆناغن لە قۆناغەکانی نەش‌و نماکردنی بیری مرۆڤایەتی بێ کە قۆناغی لاهوتیەتەو ئۆگست کونت لە بەدەم (وەضیعە) نوێ‌کەرەوەکاندا پێناسەی کردوە لە یاسای سێ دۆخی - خرافەو ئەندێشەو ئەفسانە - دا داناوە کە ئەقڵ هەوڵی‌دا بەهۆیەوە دیاردەکانی سروشت لێکبداتەوەو بۆ ئەو هۆیانەی بگەڕێنێتەوە کە لە سەرووی دەسەلاتی مرۆوەن‌و لە ئەنجامی کردەوەو توانای هێزە شارراوەکانەوە ڕوو دەدەن نەك یاسا سروشتیەکان . هەروەها ئەفسون دیاردەکانی جیهان یان سروشتی بە توندو تیژی‌و شەڕ لێك دایەوەو بۆ توانای گیانە چەپەڵ‌و ئەهریمەکانی گەڕاندەوە ئینجا ئایین هات‌و لە قۆناغە سەرەتایی‌یەکانی‌دا ئەم دیاردانەی بۆ دەسەلاتی خواوەندەکان گەڕاندەوە ، هەندێ جاریش دەیبردەوە سەر ئارەزووەکانیان ، وەکو ئەغریقەکان کردیان .

بە پێشکەوتنی بیری ئایینی‌و پەیدابوونی ئایینی پێشکەوتوو تر ئەو ئایینانەی پێ لەو شتانە ڕزگارکرد کە چوو بوە ناویەوە ، لە قۆناغە سەرەتایی‌یەکانی‌دا لە چەمکی ئەفسون‌و تقووسەکانی دوورخستەوە ، لە قۆناغەکانی دواییشیدا لە ڕوانینی ئەفسانەیی دوورخستەوە . ئەقڵ بەسەر جیهان‌و بوونی ئادەمیزاددا ڕژێمێکی مەنتیقی ئاقڵانەی سەپاند ، لە سەرەتادا دانی بە پەندی بەرزو خێری ڕەهاو جوانی تەواوی ناو کانگای خوڵقێنراوەکاندانا ، هەروەها بوونی شەڕو توندو تیژی ناو جیهانی بە یاخی‌بوونی ئەهریمەن لە خوا لێکدایەوە ، بەمەش شەڕێکی ئاشکراو ڕوون دەستی‌پێکردو گۆڕە پانەکەیشی هەموو جیهان بوو کە تەواو بوونی نی‌یە تازەمانە تەواو نەبێت لە نێوان خێرو شەڕ - خواو ئەهریمەن‌دا ، ئەمەیان لە ئاسمان . لەسەر زەویش هەر لە سەرەتاکانی چاخی ناوەڕاستەوە ، هێرشی توندو تیژ دژی

ئەفسونو ئەفسونگەران دەستی پیکرد . بەم جۆرە بە ئەندازەی کلپەی ئەو هێرشانەی بت پەرستانی جیهانی کۆن تاوی سەندبوو . ئەوە بوو ئەم هێرشەش شێوەیەکی رەسمی وەرگرت کە بریتی بوو لە بەگژ یەکا چوونێکی درێژ خایەنی مەترسیداری نێوان قەشەکانو ئەفسونگەران . ئەوە بوو پاپا ئەسکەندەری چوارەم یاسایەکی پاپایانەی لە رۆژی سێزدەی دیسەمبەری ۱۲۵۸دا دەرکرد بۆ دامەزراندنی یەکەمین (دادگای تەفتیش) لە جیهانا بۆ لە ناوبردنی کوفرو گومرایی لە لایەکو «پەتای ئەفسونگەران» لە لایەکی ترەوە . بەلام ئەو پەتایە رۆژ بەرۆژ برەوی سەندو ، بلاوبووەوە تا سەردەمی پاپا ئەینوسنت innocent ی هەشتەم واتە (بێ گوناه) کە مانیفستوێکی پاپایانەی توندو تیژی بۆ وولاتانی ئەوروپا دەرکرد ، تیایدا داوای کۆمەکی کرد تاکو بکەونە فریای کلێسای مەسیح دژی مەترسی «دەردە شەیتان» .

ئەوەی کە قولیو مەترسی ئەو زۆرانکاریە سامناکە روون دەکاتەوە کە چەند سەدەیەکی تەواوی خایاند لە نێوان کلێسای مەسیحو کلێسای ئەهریمەن — ئەگەر ئەم دەربرینە گونجاو بێ ! ئەو گرنگی پێدانە بێ هاوتایەی کاربەدەستانو پیاوماقولانی کلێسای کاسۆلیكو کاردینالە گەورەکانیانی بوو کە چەندەها لێکۆلینەوەی تێرو تەسەلیان سەبارەت بە پەتای سیحرو سیحربازیی کە لەو سەردەمانەدا بلاوبووبووەوەوە ، نووسی ، بە پەیرەوکردنی رێبازی «دوژمنی خۆت بناسە» .

چۆن لە هەموو رژێمێکدا دووبەرەکیو جیابوونەوە هەیە ، لەو رژێمەی کە مەسیحییەتیش سەپاندیە سەر ئەقل لە ئەوروپادا چەندەها کەس یاخی بوونو لیی جیابوونەوە ئەوانەش ئەوانە بوون کە وەسفمان کردن (بە رۆح ئاژاوەچی) ئەوانەی بە درێژایی مێژوو وازیان لە بۆچوونە سەرەتاییەکانی مرۆڤ نەهێنا کە بواری شەرو توندو تیژی ئەدەنو وای بۆ ئەچن کە لە رەگو ریشەوە لەگەل دروستبوونی بوونەوەردا هاتوونو ، لە فەرمایشتەکانی فەلسەفەو خێرو جوانی کە کۆلەکەی ئەو رژێمە بوون هیچ بەلگەیەکی سەلمێنەری ئەوتۆیان چنگ نەکەوت وازیان لەخۆ رێکخستن پێ بهێنێت لەگەل ئەهریمەنەکانو بۆ چوونەکانیاندا چ بەرەت کردنەوەیان ، یان بەربەرچدانەوەیان ، یان یاخی بوون لێیانو ، یان ئارەزوو کردنی زالبوونو زانین . یەکێك لە بەناوبانگترین ئەو یاخی بووانە ، دکتۆر (فاوست)ە ، (د — فاوست)ی هاوپەیمانی شەیتان . د . فاوست کەسێکی خورافی دروستکراوی خەیال نیە ، بەلکو لە ناوەندی یەکەمی سەدەی شازدە ، لە خوارووی رۆژ ئاوای ئیمپراتۆریەتی ئەلمانی ، لە ناوچەی ساکسۆنیا ، باکوری رۆژ ئاوای ئەلمانیا پزیشکێك یان حەکیمێ بووەو ژیاوە . هەندێك بە زانای ناو دەبن ، هەندێکی تر بە ساختەبازو دەستبر ، بە لەخۆ باییو غەررا درایە قەلەم ، تاوانباریان کرد بە تێکەلاوی شەیتانو ئامادەکردنی گیانی مردووەکان ، بە ناوی جۆرج یان «حەننا» فاوست ناسرا .

لەوانەیە کابرا بە زانینو فرە زیرەکی پێش سەردەمی خۆی کەوتبێ قینو ئیرەیی هاوچەرخەکانی بە فیزو شانازیو پۆز لێدان بە سەریاندا وورووژاندبێ ، بەوە تاوانباریان کردووە کە سیحربازو هاوپەیمانی شەیتانەکانە .

زانست لەو سەردەمانەدا ، جگە لەوەی پیاوانی کلێسە رێگایان دەدا تا ماوەیەکی درێژیش لە بیری خەلکەکەدا بەشتێکی نزیك لە ئەفسونو موعجیزە دادەنرا .

لەو کتێبانەی دادگای تەفتیش دەستی بەسەرا گرتو قەدەغەکرا کتێبی (ئەهریمە نیسوور) بوو ، گوایە سیحر بازێك فێلی لە شەیتان کردووەو لیی ستاندووەو چی تیا نووسراوە خوێندوویەتەوەو فێری بووە ، کتێبەکەش بریتی بووە لەناوی کۆمەلێ داودەرمانی چارەسەرکردنی نەخۆشیەکانی رەشە ولاخو هەندێ رێنمایی‌کردن بۆ زێد کردنی پیتو فەری زەویو پەرەپێدانی سامانی ئاژەلی ، کە زیاتر لە کتێبەکەی هزیود (کارو رۆژگار) دەچێ . بەلام ئەقلی هیلینی لە کوێو ئەقلی قەشە لە کوێ ؟ ! ئەوەبوو بەپەلە کتێبەکەو خاوەنەکەی کە فێلی لە

شەیتان کردبوو سوتێنران ، ئەو کتێبە زیانبەخشەی کە لە دادگای پیرۆزدا تاوانبار کرا بەوەی کە هێندە زانین دەبەخشێ بەو کەسەی بیخوێنێتەوە کە بۆ وەڵام دانەوەی هیچ پرسیارێك دۆش دانەمێنێت ، نەك هەر ئەوە بەڵکو لەو سەردەمەدا کە کڵپەی برواو ئیمان لە نێڵە نێڵدا بوو وا بلاوبوبۆوە کە پاپا سیلفستری دووەم هێندە شەیدای زانیاری بووو لە زانیندا وا پێش سەردەمی خۆی کەوتبوو کە تاوانبار کرابوو بەوەی بەردەوام پەیوەندی لە تەك گیانە پیس‌و شەیتانەکاندا هەبووە تا ئەو ڕادەیەی لە گەڵ شەیتانی خودی خۆیدا تێوەگلاوەو گیانی نەمری خۆی پێ فرۆشتبوو بە نرخی ئەو فرە زانستەی کە لێی وەرگرتبوو . لەوانەیە ئەوەی دراوەتە پاڵ فاوست کە شەیتان‌و سیحربازە شتێك بووبێ لەو نزیکەوە ، ڕەنگە بەڕاستی سیحرباز بووبێ ، بەهەر حاڵ ڕاو بۆچوونی هاوچەرخەکانی جیاواز بوون‌دەربارەی .

بۆ یەکەمین جار کە ناووی فاوست هێنرا لە نامەیەکدا بوو کە لە لایەن قەشە حەننا تریتهایم گەورەی قەشەکانی خێڵی (بنیدکتین) واتە (پیرۆزەکان) بوو کە ناردبووی بۆ هاوڕێیەکی خۆی لە ساڵی ١٥٠٧دا . وا دیار بود لە نێوان ئەو قەشەیە (کە لە دواییدا دەرکەوتوە ئەویش کۆنە سیحرباز بووەو دادگای تەفتیش کتێبێکی قەبەو زلی لە بواری سیحردا سووتاندووە)و فاوست‌دا نابەدڵی‌و دژایەتیەك هەبوە لەو جۆرە دژایەتیەی کە لەنێوان کەسانی هاو پیشەدا هەیە .

بۆیە تریتهایم لە نامەکەیدا (فاوست)ی بە جادووگەرو گەوج‌و ساختەچی‌و درۆزن داوەتە قەڵەم .

ئەو قەشە جادووگەرە تەنها کەس نەبووە لە هاوچەرخەکانی فاوست کە بەو وەسفانە وەسفی بکات . وەکو گوتمان فاوست بە ئەندازەیە لەخۆ بایی‌و ڕکونی‌و خۆ پەرست بووە کێ زۆر خۆی بەسنگ فراوان زانیووە لێی بێزار بووە . لەو حیکایەتانەی لێی دەرگێرنەوە ، بەردەوام لافی ئەوەی لێداوە کە گوایە ئەگەر هەرچی کتێب‌و نووسراوی کەڵە فەیلەسوفەکانی کۆن هەیە کۆبکرێنەوەو بسوتێنرێن ، ئەم دەتوانێ سەر لەنوێ هەموویان بەرێك‌و پێك ترو زیرەکانە تر بنوسێتەوە بێ ئەوەی خۆیشی ماندوو بکات . بەوەشەوە نەوەستاوە لافی ئەوەی لێداوە کە گوایە هەر هەموو ئەو موعجیزانەی دراونەتە پاڵ حەزرەتی مەسیح هیچ نین لەچاو ئەو کردەوە لە توانا بەدەرانەدا کە ئەم دەیکات (ئەگەر مەیلی لە کردنیان بێت) . بەڵام هاوچەرخەکانی فاوست هەر هەموویان لەسەر ڕەئی قەشە تریتهایم‌و پەیرەوەکانی نەبوون . زۆرێك لەو هاوچەرخانەی وەسفیان کردووەو بە زیرەکێکی لە ئاسایی بەدەریان داناوەو زانستێکی زۆریشیان داوەتە پاڵ ، هەرچەندە لەگەڵ زەمکارەکانیدا دەربارەی لە خۆبایی بوونی‌و ناهەمواری ڕەفتاری‌و دژوەستانەوەی بەرامبەر

نەریتو شتە پیرۆزەکان یەکیان گرتۆتەوە .

کورتەی قسە ، وا دەردەکەوێ فاوست وێنەیەکی زووی شەیتانەکانی سەدەی نۆزدەهەم بوویێتو لەوە دەچێ مرۆێکی بەدبەخت بوبێ بەتاکە کەسێتی خۆیو بلیمەتیو یاخیبوونی لە یاساکانی سەردەمەکەی ، ئەو سەردەمەی کە نەزانینو ترسو قوداس گێرانی بێسنوور بینەقاقای گرتبووو هەناسەی لەبەر بڕیبوو .

بەهەر حاڵ ، ڕا دەربڕین لە دەربارەی هەرچۆنێك بێت ، کابرا ژیانێکی پڕ ئاشوبو ئازاردراوی کورت (١٥١٠–١٥٤٠) ژیاوەو ئیتر وونبووەو هیچی دی دەربارە نەبیستراوە . دەشڵێن گوایە دواجار لە شەیتان یاخی بووەو هەوڵی داوە هەڵیخەڵەتێنێو پەیمانەکەیان پوچەڵ کاتەوە ، ئەویش ملی باداوەو گیانی کێشاوەو لەگەڵ خۆیدا بردۆیتی بۆ دۆزەخ تا لەوێ بەکاوەخۆ هەقو حسابی خۆی لەگەڵدا ببڕێنێتەوە فیکرەی پەیمان بەستن لەگەڵ شەیتاندا لەگەڵ تەشەنەکردنو زاڵبوونی بەسەر بیرگەلدا لە سەدەی بارۆكو بەر لەویش بیرێکی کۆنی جولەکەیە ، لە بنەڕەتەوە سەبارەت بەوەیە کە گوایە لە سنوور تێپەڕاندن ، وەدەست هێنانی زاڵبوونو زانین کە لە سەرووی توانای مرۆوەن لە ڕێگەی پەیوەندیکردن بە ئەهریمەنەکانەوە دەبێت . لەوەو پێش گوتمان کە تا ماوەیەکی درێژ چەمکی جادووو ڕەگەزەکانیو هەندێ لە تقوسەکانی خزابوە ناو ئایینەوە ، چاك ترین بەڵگەشمان ئەو نەریتی قوربانیو (شەعائیر)[2] پێشکەش کردنەیە کە هەندێك لە قەشە جووەکان ئەوانەی بە سیحرباز ناسرابوون دەیانکرد کاتێك ئادەمیزادیان دەکردە قوربانیی تا پەیوەندی بە (شدیم) واتە (گیان)ەوە بکەنو خراپترینو هیچو پووچترینیان ئامادە بکەن کە (ساتانیمی شەیتانی)یە Satanim ، ئەوەی کە ئایینی مەسیحی ووشەی ساتان Satanی لێوە وەرگرتوە کە مانای (شەیتان)ە .

هەر کەشیش گومانی لەم قسەیە هەبێ با (تلمودو[3] قباڵەو[4] ئینوخ[3]) بخوێنێتەوەو هەندێ لەو شەعائیرە خوێناویانەی ئەو ئاینە بکۆڵێتەوە کە لە بنەڕەتەوە لە سەر گریمانکاری (بوونی شەڕ لە خولقێنراو داو توندو تیژیو دەسەڵاتداریو سزادان لە دروس کاردا) دامەزراوە ، کە پەیامبەرەکانی پێیان دەگوت «خواوەندی کینە ورق»و هاواریان لێدەکرد هەڵبێ . لە لایەکی ترەوە ئاینی جولەکە باوەڕی قووڵی بەوە بووە کە پوختەی زانیارییە مرۆڤایەتییەکان لە جەوهەردا بێ خێرن . ئەو بیروڕایە ئاینی مەسیحیش لە ئاینی جولەکەی وەرگرت بەو پێیەی کە سروشی خوایی یان ئەو زانیارییەی لە لایەن خواوە بێو گیان قبوڵی بکا ، (چاکە) . بەڵام زانستی مرۆڤ (خراپە)یە چونکە هەوڵ دەدات بۆ ئەتك کردنی سروشتو گەردونو دەرككردن بە نهێنییەکانیان . فاوستی بەسەزمان هەر وەکو گۆرانییە میللییە سەرەتاییەکانو ئەو کارە شانۆگەریانەی لە دەوری داستانەکەی دەگەڕان ، دەرییان دەخست وانەبوو ، نە نەفرەت لێکراوو نە یاخی بووو نە هاوپەیمانی شەیتان بوو ، بەڵام لەبەر ئەوەی زانیاری مرۆڤایەتی لە سروشی خوایی پێ باشتر بووەو پشتی کردۆتە کتێبە پیرۆزەکان ، نەیویستووە بە دکتۆری لاهوت ناو ببرێو سوربووە لە سەر ئەوەی ببێتە دکتۆری پزیشکیی . . . هەموو تاوانی ئەوە بووە کە سوربووە لە سەر ئەوەی ببێتە مرۆو شت بزانێ نەك تەنها خولقێنراوێکی ڕووتو نەزانو هیچ لەباردا نەبوو .

یەکەم کتێبی بەچاپ گەیەنراو لەسەر فاوست لە فرانکفۆرت ساڵی ١٥٨٧ بە پێنووسی کۆکەرەوەیەکی نەناسراوە ، دەرچوو ، لەسەر ئەوەی دەربارەی ئەو شەخسیەتە هۆنرابۆوەو کەڵەکە بووبوو بنیاتی نا ، پشتی بەستبوو بەو داستانو حیکایەتو خورافیاتو زێدە ڕۆیی (مبالغة)و گۆرانییە میللییانەی کە دەربارەی فاوست هەڵبەسترابوون . هەرکە کتێبەکە

دەرچو . . . هێندە ڕەواجی پەیداکرد کە بلاوکەرەوەکەی (یوهان شبیز) دووبارە لە چاپی دایەوە ، ئەمجارەیان بەچاپێکی پوختو پتر کراوەوە .

لە ساڵی یەکەمی بلاوبوونەوەی چاپی یەکەمیداو پێش ئەوەی چاپی دووهەمی بلاو ببێتەوە ، چوار چاپی دزراوی لیٚ بلاوبۆوە . لە هەمان کاتدا کە بلاوکەرەوەی ئەسڵی چاپی دووەمی لیٚ دەرکرد ، نوسخەیەکی بە شیعر ڕێکخراوی لیٚ دەرچوو لە دوای ئەوە چاپی دەستکاری کراو بەرودوا ساڵ لەدوای ساڵ لە ئەڵمانیادا دەرچو . تا ساڵی ١٥٩٩ (رودلف فیدمان) بەتێرو تەسەلی داستانەکەی نووسی‌یەوە ، بەلام نرخە درامی‌یەکەی نەك هەرکەمکردەوە بەڵکو خەریك بوو بە ئیجگاری لای بەرێتو پیٚشێلی بکاتو بایەخی زۆری بە ووتاری ئاینیو فەلسەفەی ئەخلاقی بدات . لەسەر بناغەی ئەو چارەسەری‌یە (یوهان بفتیزر) دووبارە حیکایەتەکەی نووسی‌یەوەو وەکو (فیدمان) پشتی بەگێرانەوەی مێژوویی‌و فەلسەفەی ئەخلاقی بەست ، هەرچەندە ئەو وەك فیدمان دەست پێشکەری نەکرد لە شاردنەوەی ڕەگەزی بت پەرستی‌یە ئاشکراکەیدا لەو برگە تایبەتی‌یانەی ئامادەکردنی گیانی (هیلین) شاژنی یۆنانی‌دا کە بەهۆیەوە جەنگی (تەرەوادە) هەڵگیرسا . کتێبەکەی (بفیتزر) لە ساڵی ١٦٧٤دا لە (نیورمبرگ) دەرچوو ، تا ساڵی ١٧٢٦ شەش جاری تر لە چاپ درایەوە ، بەلام ئەوەی لە هەموان پتر بلاوبۆوە لەو دەمانەداو لەنێو جەماوەردا ڕەواجی هەبوو کتێبێك بوو «ئیماندارێکی مەسیحی» نووسی بووی ناوی نابوو (ئەو پەیمانەی د – فاوستی ئامادەکەری گیانانو سیحر بازیی جیهانی لەگەڵ شەیتاندا بەستی)و ساڵی ١٧١٢ بلاوبۆوەو چەند جارێکی تریش لە چاپ درایەوەو ژمارەیەکی زۆریش لیٚ فرۆشرا هەر وەکو فرە لەو کتێبانەی کە لەنێو خەڵکێکی زۆردا ڕەواجیان هەیە سەرکەوتنی ئەو داستانە تەنها لە ئەڵمانیاو دەوروبەری‌دا نەبوو ، بەڵکوپەری‌یەوە بۆ ئینگلتراو لە ساڵی ١٥٨٨دا بە ناووی (مێژووی ژیانی د– جۆن فاوستی نەفرەت لێکراوو ، ئەو مردنەی کە بەراستی‌ی شایانی بوو) بلاوکرایەوە . لەهەمان کات‌دا ، یان دوای ئەوە بەکەمێك لە دانیمارکو فەرەنساو هۆڵندا لە ئەڵمانی‌یەوە پەرچڤەکراو کەوتە بازارەوە ، ساڵی ١٦١٢یش لە براغ پەرچڤە چیکیەکەی بلاوکرادیەوە .

وا دیارە هەموو ئەو وەرگێرانانەی بۆ ئەو زمانە ئەوروپاییانە هەموویان لە چاپی یەکەمەکەی (شبیز)ەوە وەرگیراون . .

وا دیارە هەر لە کۆنەوە داستان لای گەلانی هەموو جیهان خەیاڵی شاعیرانی ووروژاندوە . هەروەك چۆن لە ئەڵمانیا ، دوا بەدوای چاپی یەکەمی (شبیز) بە شیعر داڕێژرا ، هەمان شت لە زووربەی ئەو ولاتانەی پەرچڤەی تیا بلاوکرایەوە ڕوویدا ، شاعیرێکی میللی‌یان کەسێکی دی هەستاوەو بە شیعر دایڕشتۆتەوە ، یەکێك لە بەناو بانگترین ئەو هەوڵدانانە ، گۆرانیەکی میللی ئینگلیزی بوە کە دەشیٚ (مارلو) لەو کاتەدا خوێندبێتیەوە یان بیستبێتی کە پەرچڤە ئینگلیزیەکەی چاپەکەی (شبیز)ی خوێندۆتەوە ، هەشن سوورن لەسەر ئەوەی کە گۆرانی‌یە میللی‌یە ئینگلیزی‌یەکە ئیلهامی لە شانۆگەریەکەی (مارلو)وە وەرگرتووە نەك گۆرانیەکە ئیلهام بەخشی شانۆگەریەکە بووبێت . بەهەر حاڵ . .

کریستوفر مارلو (١٥٦٤–١٥٩٣) کە تەمەنێکی کورتی فاوست ئاسا ژیاوەو ئەو تەمەنە کورتە بەشێوەی زۆر نالەبارو تاڵ کۆتایی هاتوە ، یەکەم شاعیری ڕۆژ ئاوایی بوو کە گرنگی بە کوێرەوەری ئەو یاخی‌بووە بە ڕۆح ئاژاوەچی‌یەداو دەتوانین بڵێین کە بە چارەسەری درامی لە خولگەی هەقایەتی گویٚ ئاگردانو لێکۆڵینەوەی فەلسەفەی ئەخلاقی دەری هاوردووەو دەرگاکانی ئەدەبو هونەری بۆ والا کردۆتەوەو وەك ڕەمز کەسانیٚ زۆر لە دوای خۆی بەکاریان هێناوە بۆ دەربڕینی چەندین گۆشە نیگاکە هەموویان لە بنەڕەتەوە دەچوونەوە سەر

باخی بوون . له راستیدا . . . شانۆگەری‌یەکەی (مارلو) که کەرەسه خامەکەی له بناغەوه له پەرچڤه ئینگلیزیەکەی چاپی (شبیز) وەرگیرابوو ، له کۆتایی سەدەی شازدەو سەرەتای سەدەی حەڤدەم‌دا گەیەنرایه ئەڵەمانیا بەهۆی ئەو تیپه شانۆی‌یه ئینگلیزیانەوه که لەو کاتانەدا بۆ چەندین جار سەریان له ئەڵمانیادا .

ئا بەو شێوەیه (کوێرەوەری دکتۆر فاوست) ئەوەی که (مارلو) نووسیبوی هەرچەنده له دەقێکی ئەڵەمانی وەرگیرابوو له شێوەی کارێکی هونەریدا گەرایەوه بۆ شوێنی له دایك بوونی رەسەنی خۆی ، بێگومان کارێکی گەورەشی کرده سەر کانگای خەیاڵی ئەڵەمانی‌و بوه خاڵی دەسپێکردنی راستینه بۆ زۆرێ لەو داهێنانه هونەریه ئەڵەمانیانەی دەربارەی ئەو پاڵەوانه ئەفسانەییه نوسرا .

ئەو بەرهەمه هونەریانەش به ژمارەیەك درامای میللی‌و شانۆگەری بووکه شوشەیی – که زۆربەیان دەقەکانیان تۆمار نەکراوون – دەستی پێکرد که زووربەیان سەرپێ‌یی دەوترانەوه بەلاٌم ئیلتیزامیان به هێڵه سەرەکیەکانی دیمەن‌و رواڵەتی درامی‌یەوه هەبوو . (شاییل) له کتێبەکەی‌دا (خەڵوەت خانه) ، ئەوی ساڵی ١٨٤٧ بلاٌوکرایەوه ناوی دەقێکی شانۆیی فره بالاٌی یەکێ لەو هەوڵه درامی‌یه سەرەتایی‌یانەی هێناوه که به دەق (ئولم) ناسرا ، هەروەها (هام ١٨٥٠–١٨٩٨) ژمارەیێ له دەق شانۆگەری‌یه شوشەییەکانی بلاٌوکردەوه .

بەلاٌم یەکەم گرنگی پێدانی راستینه به داستانەکه له لایەن کەڵه نووسەرو ئەکتەرەکانی شانۆی ئەڵەمانی‌یەوه ، لەلایەن (جوتولد ئەفرایم لینج ١٧٢٩–١٧٨١)ەوه بوو ، که رەخنەگرو شانۆگەری نووسێکی سەر بەقوتابخانەی کلاسیزمی نوێ بوو ، ئەو قوتابخانەیەی که بوه هۆی بەرپابوونی (چاخی رووناك کردنەوه) له ئەدەبی ئەڵەمانیدا . ئەو رووناك کردنەوەیەی که شۆرشێکی‌فکری بوو بەسەر دەمارگەی ئایین‌و زاڵێتی کەنیسەی رۆمادا لەبەر ئەوە شتێکی

ئاسایی که فاوست سەرنجی ئەو نووسەره درامی‌یەی راکێشابێ ، ئەوی دەتوانین بڵێین که یەکێکه له لاکانی سێ کوچکەی یاخی بوون که دوولاکەی تری (مارتن لوثر)و (فریدیرك شیللر)ن .

لسینج لەو بروایەدا بوو که له سەردەمی ویدا دەتوانرێ تراژیدیا لەسەر رەوشتی یۆنانی‌و ئەلیزابیسی ببوژێنرێتەوه ، بەلاٌم برواکەی وەك بنەمایەکی رەخنەیی مایەوەو له کاره درامی‌یەکانیا ساغی نەکردەوه . دوای لسینج ، فریدیرك ماکسیملیان کلینجر ١٧٥٢–١٨٣١ به رۆمان چیرۆکی (فاوست)ی نووسی به ناونیشانی (ژیانی فاوست‌و مردنی‌و دابەزینی بۆ دۆزەخ) ساڵی ١٧٩١ دەرچوو . هەروا (لێناو) داستانەکەی وەك مەلحەمەیەکی درامی به ناونیشانی (فاوست) نووسی‌و ساڵی ١٨٣٦ بلاٌوی کردەوه .

دوای ئەوە کرا بە ئۆپرێت . مۆزیقاکەی (شبور) دایناو دەقە لیریکی یەکەی لە ساڵی ١٨١٤دا (برنارد) نووسی . ساڵی (١٨٥١)یش لە لایەن (هاین)یەوە کرا بە باڵێت بە ناونیشانی (دکتور فاوست – شیعرێکی سەمائامێز) .

بەڵام گرنگترین کاری هونەری کانگای خەیاڵی شیعری ئەڵەمانی- دایهێنابێ . کارە باڵاکەی گوتەیە . ئەوی ناوی (فاوست FAUST)ە . شاعیری گەورە لە سەرەتای ساڵی ١٧٧٤ دەسی کردە نووسینەوەی و ساڵی ١٨٠٨ لە بەشی یەکەمی بۆوەو دوایی لە ساڵی ١٨٣١دا بەشی دووەمی تەواوکرد .

لە سەرەتای (فاوست)ەکەی (مارلو)دا کۆرس بەچەند دێرێکی بت پەرستانەی وا باسی پاڵەوانەکە دەکەن کە بەئاشکرا هەستی پێ دەکرێت . . .

وەك :

ئەو . ئەو ئادەمیزادەیە کە هەوڵی دا بە دوو باڵی مێوین بە ئاسماندا بفرێ و سنووری خۆی بەجێ بهێڵێ .

ئاسمان پیلانی لێکردوو هەردوو باڵەکەی سووتاند . بۆ ئەوەی بیخاتە خوارەوە . هێمای میثۆلۆجی روونە لە مەداو ئاشکرایە کە ئیشارەیە بۆ ئیکارۆسی لاو ئەوی هەوڵی دا بە هۆی دوو باڵی مێوین و پەڕەوە بەرزبێتەوە بۆ ئاسمان بەڵام (ئۆلیمب)ی خواوەند باڵەکانی سوتاندو لە ئاوا خنکاندی . گومانێکی هەمیشەیی دەربارەی ئایین‌پەروەری (مارلو) هەبوو هەندێ لەوانەی ژینامەکەیان نووسی‌یەوە هەوڵیان دا بیگەڕێننەوە بۆخەریك بوونی بە کاروباری رامیاری ئایینی‌یەوە بۆ حیسابی شاژنە (ئەلیزابیث) دژی کەڵێسەی کاسۆلیکی ، ئەو کڵێسەیەی ویستبووی شاژن لەناوبەرێت . بەڵام (مارلو) لە هیچ کاتێکدا درێغی نەئەکرد لە یەکەم تەماشاکردنی ئایین ، تا ئەو سنوورەی موحازەرەی دەربارەی نەبوونی خودا دەدا ، دوای ئەوە بە تۆمەتی کوفرکردن حوکم‌درا دادەوەرەکانی هەوڵیان‌دا کە بەدناویشی بکەن ، تۆمەتی هۆمۆ سێکسی یان دایە پاڵی .

بەڵام ئیتر سا بەهۆی زمان ڕەوانی خۆیەوە بووبێت یان بەهۆی کار گوزاری‌یەکانی‌یەوە بووبێت بۆ شاژن توانی پاکانە بۆ خۆی و خۆی دەرباز بکات ئەوەبوو پاش ئەوەی دادوەرەکان بەتوندی ئامۆژگاریان کرد کە ڕێگای ڕاست بگرێ ، بە نابەدڵی ی بەرەڵلایان کرد .

بەهەر حاڵ ، بە بروای ئێمە ، ئەو شاعیرە درامی‌یە مەزنە . ئەوی وێك چوونێکی زۆر لە نێوان ژینامەکەی و ژینامەی جان جینەی ئەم چەرخەمان‌دا دەبینین ، نزیکتر بوو لە بت پەرستی وەك لە ئایینی مەسیحی . چ کاسۆلیکی بێت یان پرۆتستانتی ، ئەو بۆیە گرنگی ی بە (فاوست)داو کوێرەوەری‌یەکەی نووسی‌یەوە تەنیا بۆ ئەوەی هەندێ بیرورای بت پەرستانەو یاخی‌بوون دژی ئایینی مەسیحی دەرببڕێ . بالاترین دیمەن لە شانۆگەری‌یەکەیدا کە ئەوە دەسەلمێنێ . دیمەنی ئامادەکردنی گیانی هیلین و سۆز دەربڕینی فاوست – ە بۆی . . .

ئەی هیلینی جوانکیلە . بە ماچێکت نەمری و جاویدانیم پێ ببەخشە .

بەو پەیمان بەستنەی لەگەڵ شەیتان‌دا ، وازی لە نەمریی مەسیحی مسۆگەرکراو کە ئایین وەعدی پی‌دەدا هێناو لە پێناوی نەمریی شاعیرانەدا . ، ، بت پەرستی‌دا . کە چێژو تامێکی مرۆڤ پەروەرانە دەدات . بەهەر حاڵ ئەو هەر لە سەرەتاوە وا بڕیار ئەدا :

گەر بە ژمارەی ئەستێرەکانی ئاسمان گیانم لە بەرا بوایە هەموویانم ئەدا بە میغیستولیلیس .

بۆچی ؟ ئەوێك کە خۆی ووتویەتی «ئەم ووشەی نەفرەتە . . ترسم دەوروژێنێ» چونکە ، وەك لەو چەند بەیتەی دوایی‌یەدا دەڵێ ، لەو دۆزەخەدا کە ئایینی مەسیحی هەڕەشەی پێ دەکات (یزیوم)ی میسۆلۆجیای یونانی‌یان (بەهەشتی پیاوچاکان)ی سەردەمی بت پەرستنی ئەغریق – هەیە .

«لەوێ گیانم لەگەڵ گیانی فەیلەسوفە کۆنەکان‌دا دەبێت» .

لە هەمان کاتیشدا ، چونکە دەربەستی ژیانی ئەم سەر

زەمینەی بوەو وویستوێتی سەرانسەری دووربێت لە بەندایەتیو فەرزکردنی ئەخلاقیاتو دابو نەریتی ئاینی مەسیحی ، بۆیە نەك گیانی خۆی فرۆشتوە بە شەیتان لە پێناوی ژینی سەر زەمینی داو بەس ، بەڵکو لە پێناوی دوای مردنیشیدا . کاتێك کە بە ڕەزامەندی خۆی دۆزەخ هەڵدەبژێرێتو بەهەشتی مەسیحیەتیش ڕەفز دەکات . لە چەند بەیتێکی ئەو نامەیەیدا کە بۆ پەیمان بەستنو ڕێككەوتن بۆ شەیتانی نووسیبوو فاوست دەڵێ :

بڕۆ ئەم هەواڵە بەرە بۆ لۆسیفەری مەزن
پێی بڵێ بەو بیرۆکە نائومێدانانەی کە شالاوی پێ دەبردە سەر خوایەتی ئاسمان فاوست مردنی هەمیشەیی بۆ خۆی مسۆگەر کردووە .
پێی بڵێ فاوست ڕۆحی خۆیی ئەداتێ
بەرابەر بە بیستو چوار ساڵ ژیان لەسەر ئەرز
کە لۆسیفەر وای لێبکات لە خۆشیەکی بێ سنووردا بژی
- ئەی شەیتان - واش لە تۆ بکات ببیە خزمەتکارمو لێم جیا نەبییەوە هەموو ئارەزووەکانم بێنیتەدیو وام لێبکا چیم بووێ بیزانم دوژمنەکانم بکوژیو بەتەنگ هاوەڵانمەوە بیو
هەردەم ، گوێڕایەڵی خواستنەکانم بیت .

دەتوانرێ بووترێ نائومێدی وای لە فاوست کردو فرێی دایە باوەشی شەیتان ، گوایا مادام ژیان شتێکی دۆڕاوە کە مرۆ هەرچەند بکۆشێ ناتوانێ خۆی لە نەفرەت قوتار بکات . . . چی دەبێت با ببێت ، دەبا مرۆ هەر لە سەرەتاوە ڕێگا کورتکاتەوەو بچێ بۆلای شەیتان ، بەلام ئاخۆ ئەو نامەیەی فاوست بۆ شەیتان ، ووشە بە ووشەی ئەوانە نین کە جادووگەرە کۆنەکان پێش پەیدابوونی ئاینی مەسیحی ، بگرە پێش قۆناغی بت پەرستیش دەیان ووتەوەو دژکاری ئەو پەیمانە مەسیحیانەیان ئەکرد کە مژدەی ڕزگار بوونی ئەداو بەرجەستەی خەنە کۆنەکانی مرۆڤ بە (خۆشیو زانینو دڵنیاییو زاڵ بوون) یان دەکرد ؟

دژوارترین شت لە کارەکەی (مارلو)دا ئەوەیە کە لە هەندێ کاتدا بەرامبەر ڕەوشتەکانی سەردەمەکەی سڵەمیوەتەوەو لە کۆتاییدا لە یاخی بوونی پاشگەز بۆتەوەو بەرەی پرۆتستانیەتی گرتوەو بەو جنێوو ووتە نالەبارانەی بە کڵێسای ڕۆمای ووتوە ڕازیی کردوە . . پاڵەوانە تراژیدیەکەی لە بەرگی گەوجێكدا دارشتوە کە تاکە ساتێکی بەرەلایی یاخی بوون زۆری لەسەر کەوتوەو زیانێکی قورسی لێداوە . با گوێ لەو پاڵەوانە بگرین کە لە سەرەتاوە دەیووت ئەگەر بە ژمارەی ئەستێرەکانی ئاسمان گیانم لەبەرا بووایە هەموویانم ئەدان بە شەیتان ، با گوێی لێبگرین بزانین لە دوا ساتەکانی ژیانیدا ، کاتێك وەك تاوانبارێکی بەر پەتی سێدارە قسە لەگەڵ خۆیدا دەکات بزانین دەڵێ چی ؟

ئاخ ئەی فاوست
ئێستا لە ژیانتدا هیچ شتێك لە پێشت نەماوە ، تەنیا تاقە سەعاتێك نەبێ تێیدا بژیت . . .
ئینجا دەبێ ڕو بەرووی نەفرەتی هەمیشەیی ببیەوە .

گوتە شانۆگەرییەکەی لە سەرەتاوە بەدیمەنێ لە ئاسمان دەست پێئەکا ، تیایدا مفیستوفیلیس داوا لە یەزدان ئەکا ڕێگەی بدات فاوست بخاتە تۆری خۆیەوەو گیانی بکێشێ ، کردگار ئەو ئیزنەی پێ ئەبەخشێ بۆ ئەوەی بۆ مرۆڤ بسەلمێنێ کە هەرچەندە ئینسان وەك فاوست برسیی زانستو خۆشییو زاڵ بوون بێت ئەو غەریزەیەی هەر هەیە کە دواجار ڕێنمایی دەکاتو دەیخاتە سەر ڕێگای ڕاست .

دوای ئەوەی شەیتان فاوست لە خشتە دەباتو پەیمانەکەیان دەبەستن ، فاوست واز لە گیانی خۆی دێنێ بۆ شەیتان بەرامبەر ساتە وەختێك خۆشیو کامەرانی بێ گرێو گۆڵ .

بەشی یەکەم لە شانۆگەرییەکە دەربارەی فریودانی کیژۆڵە (مارگریت)ە لە لایەن (فاوست)ەوە بە یارمەتیی شەیتان -

بەلاّم نازانین بۆچی پێویستی بەگەورەی ئەهریمەنانە بۆ فریودانی — . بەلاّم ڕۆمانسیەتیەکەی گۆتە کە لە (ڤارتەرەوە) لیٚ‌ی جیانەبۆتەوەو چیرۆکی ئەو خۆشەویستی‌یەی کە بە کارەسات کۆتایی دیٚ (فاوست) (فالنتینی) برای کیژە بە یارمەتی‌ی شەیتان ئەکوژیٚ ، کیژە لە تاودا ئاوەزی دەدۆڕیٚنی‌ٚو منداڵە ساواکەی بە دەستی خۆی دەکوژی‌ٚو بۆ خۆیشی بە مردنیٚکی بەدبەختانە کۆتایی بە ژیانی دیٚت .

بەلاّم بەشی دووەمی دەربارەی چیرۆکیٚکی تری خۆشەویستی‌یە لە نیٚوان فاوست‌و هیلین‌دا کە لە جیهانی مردووەکانەوە بە یارمەتی هاوپەیمانەکەی ئامادەی ئەکا . . بەرهەمی ئەو خۆشەویستی‌یە منداڵیٚك دەبیٚ ناووی دەنریٚ (یوفوریون) کە هیٚندە ناخایەنیٚ وەك دووکەلٚ بە هەوادا دەچیٚ . . . ڕووداوی سەرەکی لەم بەشەدا — (خۆشەویستی هیلین‌و فاوست) — لە نیٚوەندیٚکی پڕ لە سەرچلّی‌و پیلان گیٚڕان‌و خەفیە گیری‌و شەڕدا ڕودەدا تا دەگاتە لوتکەو دۆزەخ لەسەر شانۆ دەم بۆ فاوست دادەپچڕیٚ‌و چاوەڕیٚ‌ی فاوستی دۆڕاوو نیگەران دەکات کە دەستی لە بنی هەمانەکەوە دەرچووەو بیٚ ئەوەی تامی ساتە وەختیٚك ئاسودەیی‌و خۆشیش بکات . هەر چەندە دەرکی بەوە کرد ، هەر وەك یەزدان چاوەڕوانی بوو کە شادومانی‌ی ڕاستینە لە لەزەتە هەست بزویٚنەکان‌و یان جیهانی بەر فراواندا نیە ، بەلّکو لە یارمەتی دانی کەسانی ترو وازهیٚنان لە خود پەرستیدایەو کە دەرك بەوانە دەکات سەرفراز دەبیٚت . لە جیاتی ئەوەی ڕۆحیانەتی بچیٚت لە ناخی دۆزەخدا نقووم ببیٚت ، هەلّئەکشیٚ بۆ ئاسمان . بیٚ‌لە (مارلو) و (گوتە) لە شاعیرو هونەرمەندە گەورەکان زۆری تر چارەسەری داستانەکەی فاوست‌یان کردووە : بایرون‌و براوننك بە شیعر ، هکتور برلیوز بە مۆزیقا ، بیٚلەوان زۆر لە هونەرمەندانی تر لە بوارەکانی مۆزیقاو دراماو بالی‌ٚو شیعرو شانۆی گەپجاری‌و کۆمیٚدی‌و نمایش‌ی ، چارەسەری‌یان کردووە . چارەسەری داستانەکە لە چەرخی ئیلیزابیسی بە پیٚنووسی مارلۆو ، لە چەرخی ڕۆمانسیزم‌دا بە پیٚنووسی گوتەمان دەرخست ، پاشان شاعیری ڕەمزی‌ی مەزن (پۆل ڤالیری)نوسیویەتی‌و لە گۆشە نیگایەکی هاوچەرخانەوە ڕوانیویەتیە داستانەکەو زۆر لە (گۆتە) نزیك بۆتەوە بەلاّم بەداخەوە تەواوی نەکردووەو ، گیرو گرفتەکەی (فاوست)ی گەڕاندۆتەوە بۆ سەرچاوە دیٚرینەکەی خۆی کە (ئارەزووی زانینە)ە ، ئارەزووی زانست‌و پیٚویستی بوونی خۆشەویستی‌و دلّسۆزی‌ی تیٚکەلٚ کردو لە ئاستیٚك دانیان کە نرخیٚکی وا بدەن مرۆ لە پیٚناویاندا گیانی بفرۆشی ، کەچی لە دوا دواییدا پاشگەز بۆوە یان لەوانەیە بیٚزار بوو بیٚت‌و وەك عادەتی خۆی خۆی لیٚ دزی ببیٚتەوەو ئەو کارە مەزنەی بە ناتەواوی جیٚهیٚشت‌و تەواوی نەکرد .

لەوانەیە چاکی کردبی‌ٚو ، لە ڕاستیدا چ کۆتایەکی بنەبڕکەر یان بنەتای کۆتاییٚ کە خەیالٚ دەتوانیٚ بیسەپیٚنیٚ بەسەر ئەو گومڕاهی‌یە هەمیشەیی‌یەو ئەو مل ملانیٚ سیٚ کوچکەیە کە لە سەرەتای پەیدابوونی خولّقیٚنراوەوە تا ئیٚستا لە نیٚوان خواو . شەیتان‌و مرۆدا دەسوڕیٚ ، مەگەر گومڕاهی بە مانەوەیی واز لیٚ بهیٚنری‌ٚو مل‌ملانیٚش هەمیشە هەلّگیرساوو بیٚ کۆتای بیٚ .

روونکردنەوە

١ – ئەفسون سحر . جادوو

٢ – شەعائیر (شعائر) هەموو کردەوەیٚکی ئاینی یا مەزهەبی یا نەتەوایەتی .

٣ – تلمودو اینوخ دوو کتیٚبی ئاینی‌ی جوولەکەن بریتین لە دەستووروو ڕیٚبازەکانی ئەو ئاینە .

٤ – قباله هەر کاریٚکی ئاینی یا مەزهەبی مرۆ ئیلتیزام بە جیٚبەجیٚ کردنیەوە بکاٹ . ناووی کتیٚبیٚکی ئاینی‌ی جوولەکەشە . .

سەرچاوەکان

١ – گۆڤاری (البیان)ی کویٚتی ژمارە ١٠٥ی سالّی ١٩٧٤ لاپەڕەی ٣١–٣٦ .

٢ – گۆڤاری (الثقافة الأجنبية)ی عیٚراق ژمارە ٣ی سالّی ١٩٨٣ لاپەڕەی ٢٣٩ .

٣ – معجم المصطلحات الدرامية والمسرحية د – إبراهيم حمادة لاپەڕەی ١٢٧ و ٢٤٩ .

٤ –

٥

American Literature, tr . Julia Franklin
New york , Doubleday , Co 1915 . P 122 – 114
GOETHES FAST Parts 1 AND 11
P – Vi – Xii